QONUNLAR TILINING ANTROPOSENTRIK TADQIQI

Altinova Fotima Pahlavon qizi
Andijon davlat tibbiyot instituti" assistenti
Tel: 998(91)-490-12-90, E-mail: fotimaxolmirzayeva90@gmail.com

Qabul qilindi: 11.10.2025
Ko'rib chiqildi: 12.10.2025
Tasdiqlandi: 13.10.2025

Kalit so'zlar:
qonunlar tili, antroposentrizm, lingvistik-pragmatik yondashuv, huquqiy til, diskurs, ijtimoiy kontekst.

Annotatsiya. Mazkur maqolada qonunlar tilining antroposentrik yondashuv asosida tahlili yoritilgan. Tilshunoslikda antroposentrik paradigma tilni inson faoliyati va tafakkurining mahsuli sifatida o'rganadi. Shu nuqtai nazardan, qonun matnlari faqat huquqiy hujjatlar emas, balki ijtimoiy ong, madaniyat va kommunikatsiya mahsuli sifatida tahlil etiladi. Muallif qonun tilining semantik, pragmatik, diskursiv xususiyatlarini inson omiliga bog'liq holda o'rganadi. Qonunlarni yaratish va talqin qilish jarayonlarida inson omilining roli alohida ta'kidlanadih.

Ключевые слова:
язык законов, антропоцентризм, лингво-прагматический подход, юридический язык, дискурс, социальный контекст.

Аннотация. В статье рассматривается антропоцентрический подход к анализу языка законодательства. В рамках антропоцентрической парадигмы язык понимается как продукт человеческой деятельности и мышления. С этой точки зрения, тексты законов рассматриваются не только как юридические документы, но и как форма социального сознания, культуры и коммуникации. Автор анализирует семантические, прагматические и дискурсивные особенности юридического языка, акцентируя внимание на человеческом факторе в процессе создания и интерпретации законов.

Keywords:
language of laws, anthropocentrism, linguistic-pragmatic approach, legal language, discourse, social context.

Annotation. This paper explores the anthropocentric approach to the analysis of legal language. Within the anthropocentric paradigm, language is viewed as a product of human activity and cognition. From this perspective, legal texts are not only official documents but also reflections of social

consciousness, culture, and communication. The author examines the semantic, pragmatic, and discursive features of legal language, emphasizing the central role of the human factor in the processes of law-making and interpretation.

Kirish. So‘nggi yillarda tilshunoslikning asosiy e'tibor markazida **antroposentrik paradigmaning** shakllanishi va rivojlanishi turibdi. Tilga inson faoliyati mahsuli sifatida qaralishi, ayniqsa huquqiy matnlar – qonunlar, qarorlar, farmonlar tili –ni tahlil qilishda dolzarb ahamiyat kasb etadi. **Qonunlar tili** bu faqat rasmiy kommunikatsiya vositasi emas, balki ijtimoiy ong, tafakkur va madaniyatning til orqali ifodasidir. Ushbu maqolada qonunlar tilining antroposentrik yondashuv asosida o‘rganilishi, ya’ni inson omilining huquqiy matnlarni yaratish, qabul qilish va talqin qilishdagi roli tahlil etiladi.

1. Antroposentrizm va uning lingvistik tadqiqotdagi o‘rni

Antroposentrizm – bu insonni markazga qo‘ygan yondashuv bo‘lib, tilshunoslikda til va tafakkur munosabatlarini yangi nuqtai nazardan ko‘rib chiqishga imkon beradi. Bu yondashuvga ko‘ra, til – inson faoliyatining asosi, tafakkurining oynasi va ijtimoiy tajribaning mahsulidir. Shu asosda, huquqiy matnlar ham insonlar o‘rtasidagi kommunikatsiyaning bir shakli sifatida qaraladi, ularning mantiqiy tuzilishi, uslubiy xususiyatlari va pragmatik funksiyalari inson ongiga va ijtimoiy-ma'naviy ehtiyojlarga chambarchas bog‘liq.

2. Qonunlar tilining xususiyatlari: formalizm va insoniy omil o‘rtasidagi muvozanat

Qonunlar tili an’anaviy tarzda **formallik**, **aniqlik**, **mantiqiylik** va **emotsional neytrallik** bilan tavsiflanadi. Biroq bu xususiyatlar inson omilini to‘liq inobatga olmaydi. Antroposentrik yondashuv esa qonun matnlarini faqat huquqiy hujjat sifatida emas, balki insonlar o‘rtasidagi ijtimoiy-madaniy muloqot vositasi sifatida ko‘rib chiqadi.

Misol uchun, jinoyat kodeksidagi **"shaxsga qarshi jinoyatlar"** atamasi nafaqat huquqiy tasnif, balki insoniy qadriyatlar, axloqiy me'yorlar va madaniy kontekstni ham o‘zida mujassamlashtiradi. Demak, qonun matnlarining tili muayyan ijtimoiy va madaniy kodlarni o‘zida mujassamlashtirgan bo‘ladi.

3. Qonunlar tilining antroposemiotik tahlili

Qonun matnlarining **antroposentrik-semantik** tahlili shuni ko‘rsatadiki, qonunlar tili – bu inson tomonidan yaratilgan, u tomonidan anglangan va unga

qaratilgan ma'lumotlar majmuasidir. Bu yerda quyidagi elementlar muhim hisoblanadi:

- **Adresant (muallif)** – qonun loyihasini ishlab chiqqan subyektlar (qonunchilar, huquqshunoslar);
- **Adresat (qabul qiluvchi)** – jamiyat a'zolari, mansabdor shaxslar, fuqaro;
- **Konnotatsiya** – matnning emotsional, aksiologik va ijtimoiy yuklamalari;
- **Pragmatika** – qonunning amalga oshirilish usullari, talqini va qabul qilinishi.

Bu komponentlar orqali qonun matni nafaqat rasmiy hujjat sifatida, balki ijtimoiy-psixologik fenomen sifatida ham tahlil qilinadi.

4. Qonunlar tilida diskurs va kommunikativ strategiyalar

Qonun matnlari o'ziga xos **huquqiy diskurs**ning bir shakli hisoblanadi. Antroposentrik yondashuvda huquqiy diskurs – bu insonlar o'rtasidagi muloqot, hokimiyat va fuqarolik jamiyatining til orqali amalga oshiriladigan shaklidir.

Bu nuqtai nazardan quyidagi jihatlar alohida e'tibor talab qiladi:

- **Talqin qiluvchanlik** – qonunlarning har xil ijtimoiy kontekstda turlicha tushunilishi;
- **Tilshunoslik va huquqshunoslikning uyg'unligi** – qonunlarni yozishda aniq, tushunarli va universal tildan foydalanish zaruriyati;
- **Foydalanuvchiga yo'naltirilganlik** – qonun matni faqat huquqshunoslarga emas, keng ommaga mo'ljallangan bo'lishi kerak.

Xulosa. Qonunlar tilining antroposentrik tadqiqi, uni inson faoliyatining mahsuli sifatida o'rganishga imkon beradi. Bu yondashuv orqali huquqiy matnlar – rasmiy kommunikatsiyaning emotsional neytral vositasi emas, balki inson tafakkuri, madaniyati va ijtimoiy ehtiyojlarining til shaklidagi in'ikosidir. Antroposentrik yondashuv nafaqat qonunlarni yaratishda, balki ularni talqin qilish, targ'ib etish va tatbiq etishda ham muhim nazariy-amaliy asos bo'lib xizmat qiladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Селиванова О.А. Современная лингвистика: Энциклопедический словарь. – М.: Просвещение, 2006.
2. Молчанова Е.Р. Язык права: прагмалингвистический аспект. – М.: Юнити, 2011.
3. Хожиев А.Ш. Til va tafakkur. – Toshkent: Fan, 2002.
4. Fairclough N. Language and Power. – London: Longman, 1989.
5. Solan L.M., Tiersma P.M. The Language of Statutes: Laws and Their Interpretation. – University of Chicago Press, 2